

О. В. Кульбаська

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕКСТОВОЇ ОБРАЗНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

[Кононенко В. Текст і образ : монографія / Віталій Кононенко. – К. ; Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2014. – 192 с.]

«Поетика є наука, що вивчає поезію як мистецтво» – так лаконічно на рубежі 20-30-х років минулого століття В. Жирмунський означив сутність цієї особливої дисципліни, що вийшла з надр античної філології і на яку нині однаково претендують літературознавство й лінгвістика.

Саме на розв'язанні актуальних питань лінгвопоетики та необхідності випрацювання нових засад і принципів сучасної української мовотворчості сконцентрував свої дослідницькі зацікавлення Віталій Кононенко, зробивши спробу новаторського витлумачення відомих дефініцій з опертям на теоретико-методологічний фундамент досягнень лінгвостилістичного аналізу мовних одиниць й установлення ознак-маркерів, що характерні для авторської індивідуальності та поповнюють скарбницю національного мовно-культурного процесу.

Автор монографії переконливо доводить, що «усе розмаїття проблем у галузі лінгвопоетики можна об'єднати навколо дослідження визначального референта аналізу – тексту – чи в його дискурсивно окресленому, чи у власне словесному оформленні» [с.6]. У вступній частині рецензованої праці В.І. Кононенко чітко декларує основний напрям дослідження – опрацювання засобів тексто- й образотворення – і на цьому підґрунті зводить їх в один континуум «завершеного Тексту як наративу» [там само], як динамічної, рухливої, змінної системи, що має специфічні закони самоорганізації й розвитку. У такому контексті звернення Віталія Кононенка до теоретичної бази нової науково-дослідної парадигми, що дає змогу виявити еволюційний характер системи поетичного дискурсу, установити зовнішні та внутрішні чинники розвитку цієї системи, описати синхронізовані в часі новаторські прийоми й засоби художнього письма (зокрема постмодерністського), видається переконливим і доцільним.

Умотивовано постає мета монографії, що передбачає напрацювання новітньої методологічної бази дослідження поетичного тексту як складної відкритої зрівноваженої системи у зв'язку із зовнішніми та внутрішніми чинниками системоутворення, у динаміці відношень з іншими типами дискурсу в загальній системі ідіолекту письменника, а також апробація цієї інтегрованої

моделі на практиці, виявлення її евристичних можливостей у процесі аналізу тексту. Послідовність реалізації мети й розв'язання завдань зумовила наявність вступу («Передне слово»), трьох розділів («Мистецтво слова: лінгвокультурологічний вимір»; «Словесний образ автора. Читач»; «Складники текстового простору»), вивисоків («Післямова»), бібліографії (86 позицій), покажчика імен і резюме (англійською та російською мовами).

Метамову монографічного дослідження визначають два поняття – ТЕКСТ і ОБРАЗ. Зокрема, в основу кваліфікації складників Тексту покладено принципи визначення: 1) зовнішньої, «видимої» комунікативно-когнітивної компоненти, зреалізованої у висловленнях, абзацах, періодах та інших фрагментах, що передають відносно завершену інформацію; 2) внутрішньої, прихованої, імпліцитної, яку традиційно визначають як «вертикальний контекст», «підтекст», «глибинна структура» тощо. Мова-текст репрезентує, з одного боку, креативну сферу діяльності окремого автора, його індивідуально-неповторну манеру самовираження в конкретному творі, а з іншого, – мовотворчість певного історичного проміжку, певної епохи. Світ тексту породжує якісно новий світ певної фрази, певного слова і навіть звуку.

Епіцентром художнього тексту стає Образ, що ґрунтується на «асоціативному мовомисленні й звичайно має слововираження, зокрема й таке, яке спричинює співвіднесення не лише з тим, що сказав автор, а й з тим, що він прагнув сказати, на що натякнув, із чим порівняв» [там само].

Широке тлумачення образу як текстотвірної домінанти (пор. «образ – типізований персонаж», «образ автора», «образ читача», «образ-картина довкілля», «образ у тропеїстичному сенсі») дає авторові монографії підстави для доповнення багаторівневої мовної моделі «Текст ↔ Смысл» ще одним глибинним складником, як-от: «Текст ↔ Смысл ↔ Образ». Безперечно, процеси тексто- й образотворення детерміновані як синергетикою тексту, наповненого Смыслом, так і синергетичними потенціями його образної репрезентації, що й уможливило численні додаткові виміри смислового «миготіння» в тексті (вислів В. Кононенка [с.48]). На наше переконання, завдяки такому підходу закладений міцний лінгвосинергетичний фундамент вивчення художнього тексту загалом.

Антропоморфізм як стрижнева гуманістична монокатегорія дала змогу визначити лінгвокультурологічні засади створення дихотомії образів – автора (наратора) й читача (наратованого) як креативних особистостей і носіїв рис національного психотипу, а відтак і тріади «Культура – Мова – Особистість».

Цінною є наскрізна Я-концепція науковця про смислові параметри тексту, успішно апробована в попередніх монографічних працях і численних статтях, що відкривають перспективи введення в лінгвокультурологічну парадигму таких семантичних одиниць, як *концепт*, *символ*, *лінгвокультурема*, *фрейм*, оскільки на рівні загальнозначеннєвих показників слова поза поглибленим вивченням залишається незліченні додаткові конотації, асоціації, супровідні антиномії, алюзії, метаморфози словесної сполучуваності, явища кореферентності тощо.

Залучивши широкий фактичний матеріал, дібраний із текстів майстрів красномовства нашого часу (М. Вінграновський, І. Драч, В. Голобородько, І. Римарук, Д. Кремень та ін.), автор створив панораму дискурсивних пошуків, уяскравлення мовостилю, що увібрив у себе досягнення класичної літературної традиції й збагатився модерними знахідками слововживання, які відповідають запитам сучасності.

Цікаві роздуми В.І. Кононенка над творенням словесного портрета автора. На прикладах мовостилю Гр. Тютюнника й Л. Костенко дослідник відстежує особистісні риси видатних майстрів слова, засоби взаємодії на рівні «адресант – адресат». Аналіз лінгвопоетичної структури тексту В.І. Кононенко здійснює на ґрунті *поняттєвих тематичних полів*, що охоплюють низку внутрішньо пов'язаних лексем, синтаксем, дискурсивних компонентів тощо в їхній текстовій самоорганізації й синергетиці незалежно від їх часопросторового розміщення та взаємозумовленості. Привертають увагу й дослідження ключових висловлень, мовно-ліричних відступів, інших дискурсивно-образних компонентів тексту.

В.І. Кононенко – вдумливий текстолог, уважний дослідник художнього мовостилю. Його нова наукова розвідка, безумовно, зацікавить широке коло читачів, спонукає їх до опрацювання теоретичних засад текстово-образного простору художніх витворів у їх сугестивній сутності й парадигматично-мовному моделюванні, до окреслення комунікативних інтенцій, виявлення ілюктивних передумов текстотворення, а отже – до встановлення ідіолектного, власне авторського мовостилю, підсистеми його національно-мовної ідентифікації в усій її словесно-образній інтерпретації.

Отримано: 10.10.2016 р.